

Eastern Europe
Studies Centre
Established in 2006

Kinijos ir pietryčių Azijos regiono

ketvirtinė apžvalga
2022 m. III ketvirtis

Raigirdas Boruta – RESC
Kinijos tyrimų programos
asocijuotasis ekspertas,
VU Tarptautinių santy-
kių ir politikos mokslų
instituto doktorantas.

Lankašyro centriniame
universitete (Jungtinė
Karalystė) įgijo Azijos ir
Ramiojo vandenyno studijų
bakaluro laipsnį (Kinijos studijų
kryptis). 2020 m. Sičuanio universitete
(Kinija) baigė tarptautinių santykių ma-
gistro programą.

JT vyriausiosios žmo-
gaus teisių komisarės
M. Bachelet paskutinę
minutę publikuota atas-
kaita apie žmogaus teisių
padėtį Sindziange buvo
nemalonus smūgis Kini-
jos valdžiai, M. Bachelet
vizitą šalyje laikiusiai
sėkmingu. Visgi neaišku,
kiek įtakos Kinija galėjo
padaryti galutinei atas-
kaitos versijai.

Pagrindiniai akcentai

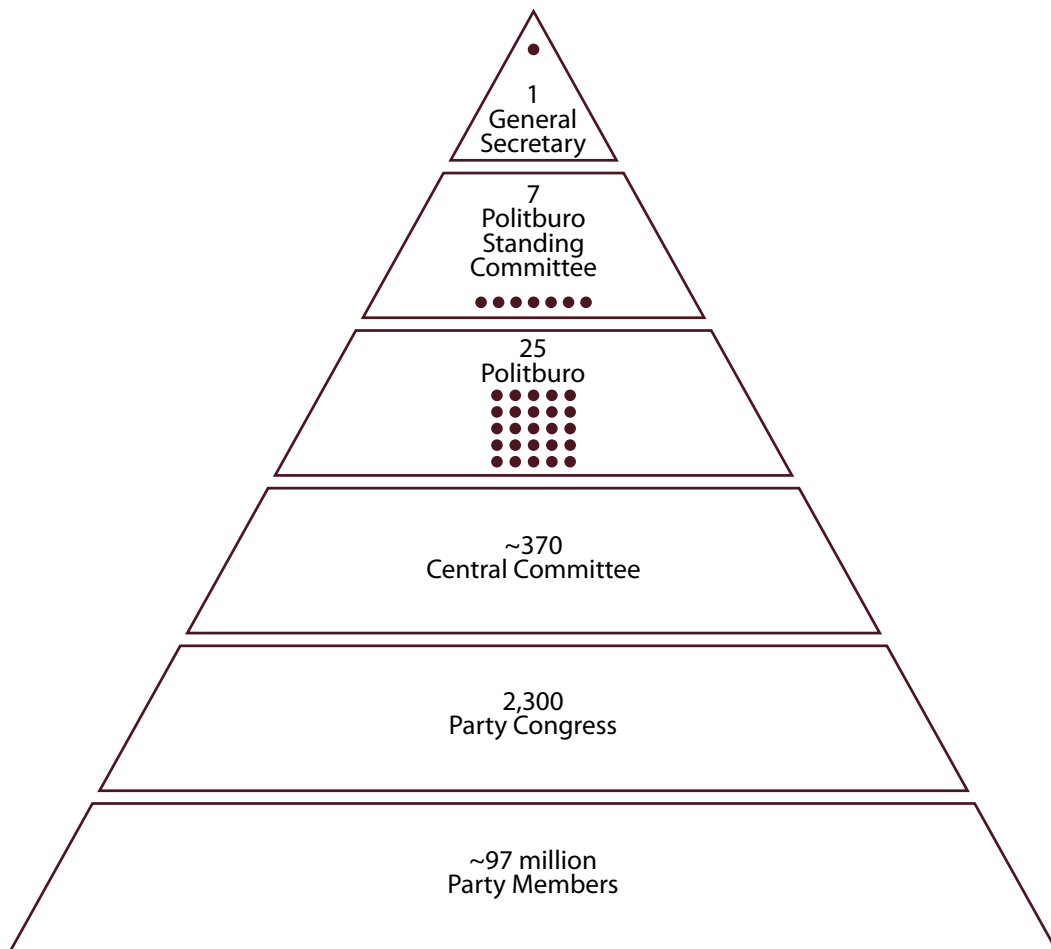
- Artėjant sunkiai prognozuojamam 20-ajam Kinijos komunistų partijos kongresui, griežta COVID-19 politika niekur nesitraukia – visuomenės stabilumo išlaikymas šiuo metu yra pagrindinis šalies valdžios prioritetas.
- Kinijos prezidento Si Dzinpingo paskutiniai diplomatiniai manevrai Honkonge ir užsienyje skirti vidinės propagandos tikslams, kuriais siekiama dar labiau įtvirtinti jo lyderystę ir „nepakeičiamumą“ Kinijos politikoje prieš beprecedentę trečiąją kadenciją.
- JT vyriausiosios žmogaus teisių komisarės M. Bachelet paskutinę minutę publikuota ataskaita apie žmogaus teisių padėtį Sindziange buvo nemalonus smūgis Kinijos valdžiai, M. Bachelet vizitą šalyje laikiusiai sėkmingu. Visgi neaišku, kiek įtakos Kinija galėjo padaryti galutinei ataskaitos versijai.
- JAV Atstovų Rūmų pirmininkės Nancy Pelosi vizitas Taivane sukėlė agresyvią Kinijos reakciją ir pastangas pakeisti vyravusį *status quo* Taivano sąsiauryje.
- Pietryčių Azijos šalims balansavimas tarp Kinijos ir JAV tampa vis sudėtingesnis. Reakcijos į N. Pelosi vizitą Taivane buvo aptakios, tačiau kartu suskubta pabrėžti nepasikeitusias pozicijas dėl „vienos Kinijos“ politikos.
- Kinijos ir Rusijos santykiai išliko be esminių pokyčių, bet intensyvėja bendradarbiavimas saugumo srityje. Nors Kinijos centrinė valdžia vis dar stengiasi demonstruoti neutralumą karo Ukrainoje kontekste, tai ne visada pavyksta jos diplomatams.

Vidaus politika

Artėjantis 20-asis Kinijos komunistų partijos kongresas ir visuomenės stabilumo svarba

Kinijos politinis ciklas artėja prie pabaigos. Rugspjūčio 30 d. Kinijos naujienų agentūra „Xinhua“ paskelbė¹, kad pasaulio dėmesio centre atsidūręs 20-asis Kinijos komunistų partijos (KKP) kongresas vyks spalio 16 d. Rugsėjo 25 d. paskelbtas oficialus delega-

tų sąrašas, jame – 2296 KKP nariai iš visos Kinijos. Delegatų sąrašu tradiciškai siekiama aiškiai parodyti didesnę dėmesį lyčių lygybei ir etninių mažumų vaidmeniui politikoje, išskiriant moteriškosios lyties ir etninių mažumų atstovus: kongrese dalyvaus 622 moterys (2017 m. KKP kongrese dalyvavo 552) ir 264 etninių mažumų atstovai (2017 m. – tiek pat). Vis dėlto lyčių nelygybė Kinijos politinėje sistemoje išlieka itin didelė: į KKP politbiuro nuolatinį komitetą (iš 7 narių susidedantis Kinijos „galios olimpas“) ir Centrinę karo komisiją niekada nebuvo išrinkta nė viena moteris. Dabartinė Kinijos vicepremierė Sun Čunlan (Sun Chunlan) yra vienintelė moteris iš 25 narių sudarytame politbiure, o kadenciją baigiančiame 19-ajame 376 narių Centro komitete yra tik 30 moterų (7,9 proc.).

Image: Dabartinė KKP struktūra. Po 20-ojo KKP kongreso skaičius gali kisti. Šaltinis: TBI²

2022 m. trečiąjį ketvirtį COVID-19 situacija Kinijoje išliko įtempta, dalyje miestų buvo pakartotinai įvedami įvairaus griežtumo ribojimai. Pastaruoju metu padėtis ėmė stabilizuotis. Liepos mėn. iš viso patvirtinti 17 699 nauji atvejai (vid. 571 atvejis per dieną), o rugspjūčio mėn. pasiektas pikas – 52 103 atvejai (vid. 1681 naujas susirgimas per dieną). Rugsėį užsikrėti-

mų dinamika keitėsi – buvo patvirtinti 36 203 atvejai (vid. 1 206 atvejai per dieną). Geografinis viruso plitimas taip pat didėjo: po beveik 900 dienų, kai naujų susirgimų beveik nebuvo, nuo rugspjūčio 9 d. Tibete patvirtinti nauji susirgimai lėmė ribojimus ir masinį testavimą šiame regione.

Griežti COVID-19 suvaržymai jau ne kartą kėlė gyventojų pasipiktinimą. Rugsėjo 1 d. 21 mln. gyventojų turinčiame Čengdu mieste dėl gerokai išaugusio susirgimų skaičiaus buvo paskelbtas griežtas karantinas (griežčiausias po Šanchajaus), jo metu ypač ribotas judėjimas ir socialiniai kontaktai. Rugsėjo 5 d. Sičuan provincijoje kilo 6,8 balo žemės drebėjimas, kurio epicentras buvo apie 200 km nuo provincijos centro Čengdu³. Griežtas reikalavimas laikytis COVID politikos susilaukė itin neigiamos visuomenės reakcijos ir kritikos, nes net ir pajutus požeminius smūgius daliai gyventojų nebuvo leidžiama palikti pastatų. Gyventojai vis dar prisimena katastrofišką, beveik 90 000 gyvybių pareikalavusį 2008 m. Sičuan žemės drebėjimą (8 balų), todėl judėjimo apribojimai sukėlė didžiulį jūtų, liejamą socialiniuose tinkluose.

Kinijos visuomenė vis drąsiau reiškia pasipiktinimą ir abejones dėl tokios griežtos politikos pagrįstumo. Įdomu tai, kad didelę sekėjų Kinijoje grupę turintis buvęs „Global Times“ vyr. redaktorius Hu Sidzinas (Hu Xijin) taip pat gana atvirai pareiškė, jog „ekspertai turi kalbėti“, ir pareikalavo, kad „epidemiologiniai tyrimai būtų vykdomi skaidriai ir atvirai“⁴. Vis dėlto kol kas jokių ženklų, rodančių šios politikos švelnėjimą, nėra. Per liepos 28 d. posėdį 25 narių KKP politbiuras pabrėžė, kad Kinija tęs nulinio COVID politiką net jei tai turės neigiamą įtaką šalies ekonomikai artimoje perspektyvoje⁵.

Honkongo sugrąžinimo Kinijai 25-metis ir Si Dzinpingo vizitas

Birželio 30 d. Kinijos vadovas Si Dzinpingas (Xi Jinping) su oficialiu dviejų dienų vizitu išvyko į Honkongą. Tai buvo pirmas Kinijos vadovo vizitas ne žemyninėje Kinijoje po daugiau nei 2 metų pertraukos, o pačiame Honkonge jis paskutinį kartą buvo lankęsis prieš 5 metus. Pagrindinis šio vizito tikslas – dalyvauti Honkongo grąžinimo Kinijai 25-mečio iškilmėse. Iškilmėse Dzinpingo sakytos kalbos⁶ tikslas buvo išaukštinti Kinijos valdžios pasiekimus ir pastangas išlaikyti Honkongo klestėjimą ir stabilumą. Kalboje didžiausias dėmesys buvo skiriamas politikai „viena valstybė dvi sistemos“, jos efektyvumui ir svarbai. Ši frazė paminėta net 17 kartų. Kinijos prezidentas patikino, kad KLR yra pasiryžusi laikytis šios idėjos, kuri „jau parodė savo efektyvumą ir naudą skatinant Honkongo klestėjimą ir stabilumą“, principų, ir kartu reikalavo Honkongo valdžios „pateisinti gyventojų lūkesčius“. 25-mečio ceremonijos metu taip pat vyko šeštojo Honkongo specialaus autonominio regiono vyriausiojo pareigūno Džono Ly (John Lee Ka-chiu) inauguracijos ceremonija. Pagal Kinijos tradicijas, kaip teigia „Hong Kong Free Press“⁷, po Dzinpingo vizito Honkongo vadovybė surengė daugiau nei 60 studijų sesijų, skirtų jo pasakytai kalbai analizuoti.

2 pav. Si Dzinpingas kartu su naujuoju Honkongo vadovu Džonu Ly priima kitų pareigūnų priesaikas. Šaltinis: „Selim Chtayti“ / „Reuters“

Šis Dzinpingo vizitas turi didelę simbolinę prasmę. Per pastaruosius penkerius metus Honkongas pasikeitė iš esmės: Kinija reikšmingai sustiprino savo įtaką Honkongo vidaus politikoje, griežtai susidorojo su protestais ir opoziciniais judėjimais ir ypač suvaržė žodžio laisvę motyvuodama siekiu „ugdyti tikrus šalies patriotus“.

Pastaruoju metu Kinija atgaivino idėją panaudoti šią sistemą santykiuose su Taivanu⁸. Žvelgiant iš istorinės perspektyvos, Taivas niekada šio Kinijos siūlymo nevertino teigiamai, o Kinijos susidorojimas su Honkongu lėmė dar kritiškesnį Taivano visuomenės požiūrį į galimus ateities santykius su Kinija. 2021 m. Taivano žemyninių reikalų tarybos atliktoje apklausoje 85,6 proc. respondentų atmetė Kinijos idėją „viena valstybė dvi sistemos“, teigiamai ją vertino tik 5,4 proc. respondentų⁹. Palyginimui, prieš du dešimtmečius atliktos apklausos duomenys parodė, kad šią galimybę apie 70 proc. taivaniečių vertina neigiamai, o teigiamų nuomonių buvo apie 15 proc.¹⁰

JT pranešimas dėl žmogaus teisių Sindziange ir Kinijos atsakas

Po gegužės 23–28 d. vykusio JT vyriausiosios žmogaus teisių komisarės M. Bachelet vizito kilo didžiulė kritikos banga dėl per švelnaus komisarės tono Kinijos atžvilgiu ir ypač po spaudos konferencijos Guangdžou mieste, kurioje M. Bachelet apie Pekino vykdomą politiką Sindziange kalbėjo gana teigiamai ir naudojo oficialųjį Pekino naratyvą minėdama „Kinijos valdžios vykdomą antiteroristinę veiklą, kuri turėtų būti įvertinta atskiru tyrimu“¹¹. Kinijos kruopščiai suplanuotas M. Bachelet vizitas, įvairūs susitikimai su Kinijos valdžios atstovais ir komisarės pareiškimų naudojimas vidaus propagandos tikslais Kinijai buvo ypač svarbus. Delsimas viešai paskelbti Sindziango ataskaitą sulaukė daug tarptautinių žmogaus teisių ginančių organizacijų kritikos (pvz., „Amnesty International“ ir „International Service for Human Rights“). Kaip teigiama išskirtinėje „Reuters“ publikacijoje¹², M. Bachelet biuras sulaukė didžiulio Kinijos spaudimo siekiant užkirsti kelią šio dokumento paskelbimui. Vis dėlto istorija pasiekė kulminaciją – galiausiai rugpjūčio 31 d., paskutinę M. Bachelet, kaip žmogaus teisių komisarės, darbo dieną, buvo paskelbta vyriausiojo žmogaus teisių komisaro ataskaita dėl žmogaus teisių padėties Sindziange.

Pranešime atvirai reiškiamas didelis susirūpinimas uigūrų situacija Sindziange. Dokumente¹³ pabrėžiama,

kad „savavališkas uigūrų ir kitų musulmonų grupių sulaikymas <...> gali būti lygintinas su tarptautiniais nusikaltimais, ypač nusikaltimais žmonijai“. Vis dėlto, nors dokumente vyrauja griežtas tonas, jis išlieka kontroversiškas dėl delsimo ir publikavimo paskutinę minutę. Nėra aišku, kokią įtaką galutinei ataskaitos versijai galėjo padaryti Kinija.

Kinijos reakcija buvo itin neigiama. Iškart po Sindziango ataskaitos paskelbimo Čen Šiū (Chen Xu), Kinijos ambasadorius JT Ženevoje, patikino, kad šios ataskaitos paskelbimas „užveria bet kokias bendradarbiavimo duris su šia institucija“ ir kad ši publikacija yra „nelegali ir niekinė“¹⁴. Kinijos URM atstovas Vangas Venbinas (Wang Wenbin), reaguodamas į dokumentą, pabrėžė, kad šis vertinimas yra „JAV ir kai kurių Vakarų šalių sufabrikuotas, visiškai nelegalus ir niekinis žingsnis“. Kritikos strėlės buvo laidomos ir į Vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biurą (OHCHR) kaltinant „pažeidus apolitiškumo, objektyvumo ir neutralumo principus“¹⁵. Abejonės dėl šios JT institucijos buvo reiškiamos ir Kinijos leidinyje „Global Times“: jis paskelbė savo tyrimą, tariamai patvirtinantį, jog „JAV ir keletas kitų Vakarų šalių užėmė svarbias pozicijas OHCHR ir įdarbino daugybę žmonių, kurie buvo pilni ideologinio šališkumo“¹⁶.

Užsienio politika

N. Pelosi vizitas ir saugumo situacija Taivano sąsiauryje

Svarbiausias šio ketvirčio įvykis – JAV Atstovų Rūmų pirmininkės Nancy Pelosi vizitas Taivane. Iki paskutinės minutės laikytas paslapyje vizitas įvyko rugpjūčio 2 d. Tai pirmas tokio aukšto lygio JAV pareigūno vizitas Taivane per pastaruosius 25 metus.

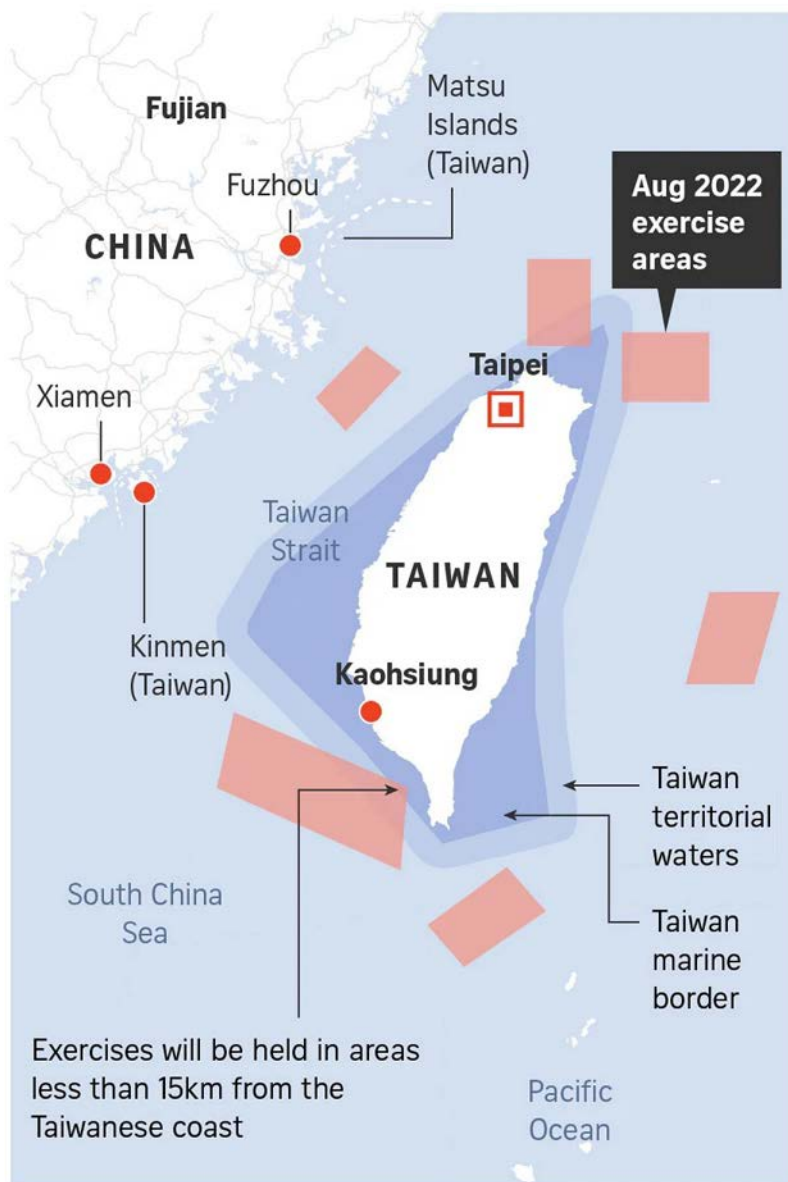
Įtampos dėl potencialaus N. Pelosi vizito augimas buvo juntamas ir anksčiau. Kinijos prezidentas jau liepos 29 d. telefono pokalbyje su Joe Bidenu¹⁷ daug dėmesio skyrė Taivano klausimui, taip bandydamas padidinti spaudimą JAV prezidentui paraginti N. Pelosi atsisakyti planų apsilankyti Taivane. Dzinpingo tonas buvo itin griežtas: prezidentas patikino, kad „Kinija griežtai smerkia bet kokius Taivano separatistinius žingsnius ir kišimąsi iš išorės <...> bet kokia forma“, ir įspėjo, kad „tie, kurie žais su ugnimi, joje ir pranyks“.

Į N. Pelosi vizitą Kinija reagavo savo galios rodymu keliose srityse: surengė didelio masto kibernetinių atakų, kurių vienas iš taikinių buvo Taivano prezidentūros sistemos¹⁸, prieš¹⁹ ir po²⁰ vizito nustatė draudimus Taivano eksportui, didžiausią dėmesį skirdama maisto produktams, tačiau vengdama tiesiogiai paveikti Taivano puslaidininkių sektorių. Visgi bene didžiausias pokytis įvyko karinėje srityje.

Nors artimuoju laikotarpiu šis vizitas nelems ypatingų Kinijos veiksmų prieš Taivaną dėl apibusės prekybos svarbos, žvelgiant iš saugumo perspektyvos, šis vizitas keičia karinį status quo Taivano sąsiauryje. Iškart po N. Pelosi vizito Kinija surengė 4 dienų didelio masto pratybas aplink Taivaną ir virš jo. Šios pratybos buvo pratęstos Liaudies išlaisvinimo armijos pratybomis rytinėje Taivano sąsiaurio dalyje. Nors su Taivano sąsiauriu jau siejamos 3 krizės, kurios neiš-

augo į didelį konfliktą, šį kartą Kinijos kariuomenės agresyvumas valdant Dzinpingui gali tapti dar ryškesnis ir sunkiau atgrasomas: kaip pažymi „The Economist“, „1995 metais [paskutinės Taivano sąsiaurio krizės metu] Kinijos karinis biudžetas buvo vos du kartus didesnis nei Taivano, o šiuo metu Kinija išleidžia 20 kartų daugiau nei Taivas“²¹. Yra ženklų, kad po N. Pelosi vizito Kinijos elgesys keičiasi: pasak U-jin ir Suorsa²², po vizito Kinijos kariuomenė pažeidė vidurio liniją rekordiškai daug kartų. Nors Taivano sąsiaurį dalijanti vidurio linija nėra oficialiai įtvirtinta jokiuose dokumentuose, iki šiol abi kariuomenės vengdavo reikšmingo savo judėjimo už jos ribų. O šiuo metu tokių pažeidimų dažnis išaugo. Didelę jų dalį sudaro trumpi Kinijos oro pajėgų lėktuvų manevrai, pavyzdžiui, rugsėjo 10 d. 17 Kinijos karinių lėktuvų manevrai Taivano sąsiauryje²³.

3 pav. Kinijos surengtos karinės pratybos aplink Taivano sąsiaurį kaip atsakas į N. Pelosi vizitą. Šaltinis: „Xinhua“, „Straits Times Graphics“

N. Pelosi vizitas paskatino dažnesnius užsienio delegacijų vizitus Taivane – užsienio spaudoje tai imta vadinti „Pelosi efektu“. Netrukus po N. Pelosi saloje apsilankė JAV, Japonijos ir Lietuvos delegacijos²⁴. Ypač šiais metais padažnėjo ES politikų apsilankymai Taivane. Pasak Blablovos ir Šebok²⁵, 2016–2022 m. laikotarpiu ES šalys į Taivaną iš viso išsiuntė 102 oficialias delegacijas. Nepaisant COVID-19 suvaržymų, šįmet įvyko jau 12 vizitų (su 4 vizitais pirmauja Lietuva). Palyginimui, 2018 m. būta 26 vizitų.

Kinijos ir Rusijos santykių dinamika

Nuo karo Ukrainoje pradžios Kinijos ir Rusijos santykiuose reikšmingesnių pokyčių neįvyko. Aukščiausi Kinijos vadovai vis dar stengiasi demonstruoti neutralumą, o jos diplomatams tai pavyksta ne visada. Rugsėjo 10 d. Rusijos naujienų agentūros TASS publikuotame interviu²⁶ Kinijos ambasadorius Rusijoje Džangas Hanhui (Zhang Hanhui) atvirai reikė paramą Rusijos naratyvui dėl karo Ukrainoje. Per pokalbį Hanhui kritikavo JAV kaip „tikrą tarptautinių taisyklių ir tvarkos naikintoją ir didėjančio nestabilumo ir nežinomybės pasaulyje šaltinį“.

Rugsėjį Uzbekistane įvyko pirmas tiesioginis Dzinpingo ir Putino susitikimas nuo karo Ukrainoje pradžios. Nors Kinijos politinė parama Rusijos veiksams yra ryški, susitikimo pareiškimai buvo atsargūs. Abu lyderiai akcentavo asmeninę draugystę (abu vartojo kreipinį „mano senas drauge“), tačiau reikšmingų signalų, rodančių santykių kaitą, nebuvo. Bene daugiausia dėmesio sulaukė Putino kalba, kurioje jis užsiminė, kad „mes [Rusija] suprantame jūsų klausimus ir susirūpinimą dėl [krizės Ukrainoje]“²⁷. Nuo tada, kai tapo prezidentu 2013 m., Dzinpingas su Putinu susitiko jau 39 kartus.

Oficialaus Kinijos užsienio reikalų ministerijos pranešimo apie Dzinpingo ir Putino susitikimą turinys jau tradiciškai skiriasi nuo Kremliaus akcentų, jame atsispindi Kinijos noras parodyti neutralią poziciją, vengiant minėti Ukrainos temą (oficialiame Kinijos pranešime apie Dzinpingo ir Putino susitikimą žodis „Ukraina“ nebuvo paminėtas nė karto²⁸).

Rugsėjo 5–8 d. Vladivostoke vyko Rytų ekonomikos forumas, kuriame dalyvavo Kinijos aukšto rango politikas – Kinijos nacionalinio liaudies kongreso pirminkas (kitaip tariant, Kinijos parlamento vadovas) Li Džansū (Li Zhanshu). Šis Rusijos organizuotas foru-

mas sulaukė daug Kinijos žiniasklaidos dėmesio: itin akcentuotas forume Putino pasakytas teiginys „Vakarai žlunga, ateitis yra Azijoje“²⁹. Rusijos ir Kinijos prekybiniai santykiai tampa glaudesni, abi pusės kalba apie norą stiprinti ir plėsti dvišalę prekybą, ypač žemės ūkio sektoriuje. Pasak Kinijos prekybos ministerijos atstovo Šū Džietingo (Shu Jueting), Pekinas nori plėsti dvišalę prekybą tiek apimtimi, tiek kokybe, o didelį potencialą turi tokios sritys kaip žemės ūkis, skaitmeninė ekonomika, biomedicina ir žaliaji plėtra. Rugsėjo viduryje vykusiame 6-ajame Tarptautiniame Kinijos sojų pupelių pramonės atstovų susitikime pagrindinis dėmesys buvo skiriamas Kinijos ir Rusijos prekybinių santykių stiprinimui. Palyginti su praeitais metais, šių metų liepą Kinija nupirko 157 proc. daugiau rusiškų sojų pupelių, tačiau bendra vertė vis dar nėra reikšminga (tuo pačiu laikotarpiu sojų pupelių importas iš JAV augo net 8 kartus).

Kinijos muitinės duomenys rodo, jog per pirmus aštuonis mėnesius Rusijos eksportas į Kiniją augo 50 proc. ir siekė 72,9 mlrd. JAV dolerių, o importas iš Kinijos augo 8,5 proc. ir sudarė 44,2 mlrd. JAV dolerių.

Pirmasis Dzinpingo vizitas užsienyje nuo COVID pandemijos pradžios

Rugsėjo 14 d. Si Dzinpingas atvyko į Kazachstano sostinę Nursultaną – tai buvo pirmas Kinijos vadovo valstybinis vizitas nuo COVID pandemijos pradžios (nuo to laiko Dzinpingas be užsienio kelionių praleido daugiausia laiko iš visų G-20 lyderių – 970 dienų). Kinijos prezidentas atvyko su itin aukšto lygio delegacija, kurią sudarė KKP Generalinio biuro direktorius Dingas Sesiangas (Ding Xuexiang), KKP Centro komiteto Užsienio reikalų komisijos direktorius Jangas Džieči (Yang Jiechi), Kinijos užsienio reikalų ministras Vangas Ji (Wang Yi) ir nacionalinio vystymosi ir reformų ministras He Lifengas (He Lifeng).

Per susitikimą su Kazachstano prezidentu K. J. Tokajevu šalys pasirašė dvišalio bendradarbiavimo memorandumus ekonomikos, prekybos, infrastruktūros, finansų ir žiniasklaidos srityse ir paskelbė apie naujų konsulatų atidarymą abiejose šalyse. Oficialiame Kinijos užsienio reikalų ministerijos pranešime³⁰ šio vizito svarba buvo itin akcentuojama – pabrėžta, jog tai rodo didžiulį Kinijos dėmesį regionui.

Dzinpingo vizitas Kazachstane buvo trumpas: tos pačios dienos vakarą jis su oficialiu vizitu išvyko į Uzbekistaną³¹, kur dalyvavo Šanchajaus bendradarbiavimo organizacijos viršūnių susitikime. Rugsėjo 15 d. Dzinpingas susitikime su Uzbekistano prezidentu S. Mirzijojevu pasirašė bendradarbiavimo memorandumus žemės ūkio, skaitmeninės ekonomikos, žaliojo vystymosi, kultūros ir žiniasklaidos srityse. Susitikimo metu Kinijos, Kirgizstano ir Uzbekistano atstovai pasirašė trišalį memorandumą dėl bendradarbiavimo plėtojant Kinijos, Kirgizstano ir Uzbekistano traukinių liniją.

Šanchajaus bendradarbiavimo organizacijos viršūnių susitikimas Uzbekistane

Šanchajaus bendradarbiavimo organizacija (ŠBO), kurią inicijavo Kinija, buvo įkurta 2001 m. Šiuo metu ŠBO sudaro 8 šalys (Kinija, Rusija, Uzbekistanas, Kirgizstanas, Tadžikistanas, Uzbekistanas, o nuo 2017 m. – Indija ir Pakistanas). Aukščiausias organizacijos valdymo organas – šalių narių vadovų taryba. Nuolatinis sekretoriatas įkurtas Pekine, o regioninis antiteroristinės institucijos vykdomasis komitetas – Uzbekistane. Šiuo metu ŠBO turi 4 šalis stebėtojas (Iranas, Afganistanas, Baltarusija, Mongolija) ir 6 dialogo partneres (Armėnija, Azerbaidžanas, Kambodža, Nepalas, Šri Lanka, Turkija).

Šanchajaus bendradarbiavimo organizacijai šie metai buvo ypatingi – minimas ŠBO chartijos pasirašymo dvidešimtmetis ir valstybių narių ilgalaikės geros kaimynystės, draugystės ir bendradarbiavimo sutarties pasirašymo 15 metų sukaktis. Kinijos spauda artėjančiam ŠBO viršūnių susitikimui skyrė daug dėmesio: buvo kalbama apie pasiekimus, lyginama su NATO, daug rašoma apie pastaruoju metu reikšmingai išaugusį organizacijos gyvybingumą ir svarbą³², pateikiama įvairi statistika, rodanti organizacijos stiprėjimą³³.

Bene daugiausia dėmesio susilaukė užsienio spaudoje atsiradę pranešimai, jog viršūnių susitikimo parastėse vyks dvišaliai susitikimai tarp Dzinpingo ir Putino, be to, Dzinpingas susitiks su Indijos ministru pirmininku Narendra Modžiu. Kinijos ir Rusijos vadovų susitikimas įvyko, bet su N. Modžiu Dzinpingas nesusitiko³⁴. Pastaruoju metu matomas šioks toks progresas sprendžiant nesutarimus, tačiau dvišaliai santykiai vis dar išlieka įtempti.

Šių metų ŠBO viršūnių susitikimas buvo reikšmingas keliais aspektais:

- Patvirtina Irano paraiška tapti organizacijos nare: šalis planuoja formaliai prisijungti prie organizacijos kitais metais (paskutinįkart ŠBO plėtra vyko 2017 m.).
- Po ŠBO susitikimo Turkijos, kuri yra NATO bloko narė, prezidentas pareiškė, kad šalis yra išsikėlusį tikslą tapti ŠBO nare³⁵. Vis dėlto tai ne pirmas kartas, kai R. T. Erdoganas užsimena apie Turkijos narystę ŠBO. 2013 m., būdamas ministru pirmininku, Erdoganas taip pat kalbėjo apie narystę ŠBO³⁶, tačiau jokių konkrečių veiksmų iki šiol nebuvo imtasi. Turkija yra ŠBO dialogo partnerė nuo 2012 m.
- Samarkando susitikime buvo pritarta Baltarusijos stojimo į ŠBO procedūrai³⁷. Visgi procesas gali užtrukti: šalis turi priimti kelias dešimtis tarptautinių sutarčių ir įsipareigojimų, kurie yra įtvirtinti 2010 m. stojimo į organizaciją gairėse.
- Samarkando viršūnių susitikimo turinys ir naujai inicijuoti dialogai nuo bendradarbiavimo moksle iki infrastruktūros projektų rodo, kad ŠBO gali išgyventi identiteto kaitą – nuo išskirtinai regioninės saugumo organizacijos iki visapusiškos į konkrečias problemas besiorientuojančio bloko transformacijos.
- Egiptui, Saudo Arabijai ir Katarui buvo suteiktas ŠBO dialogo partnerės statusas. Be to, susitarimas dėl naujų dialogo partnerių priėmimo buvo pasiektas dėl Bahreino, Maldyvų, JAE, Kuveito ir Mianmaro.

Bendradarbiavimas saugumo srityje ir pratybos "Vostok-2022"

Nors Kinijos ir Rusijos karinio bendradarbiavimo intensyvėjimas buvo pastebimas ir prieš karą Ukrainoje, pastaruoju metu koordinaciniai veiksmai tapo dar dažnesni. Rugsėjo 19 d. Fudžou mieste vyko 17-osios Kinijos ir Rusijos strateginio saugumo konsultacijos, kurių metu susitiko KKP CK Užsienio reikalų komisijos biuro direktorius Jangas Dzieči ir Rusijos saugumo tarybos sekretorius Nikolajus Patruševas. Šis vis glaudesnis abiejų šalių bendradarbiavimas kelia pagrįstą nerimą regiono šalims, ypač Japonijai. Šįmet kasmetinėje Japonijos saugumo ataskaitoje (white paper) didelis dėmesys skirtas Kinijos ir Rusijos bendradarbiavimui karo Ukrainoje fone. Reiškia-

mas susirūpinimas dėl dažnėjančių bendrų pratybų ir karinės koordinacijos, kuri, kaip pažymima ataskaitoje, „žvelgiant iš Japonijos saugumo perspektyvos, negali būti praleidžiama pro pirštus³⁸“.

Rugsėjo 1–7 d. Rusija Tolimuosiuose Rytuose surengė pratybas „Vostok-2022“, kuriose dalyvavo ir Rusijos prezidentas Putinas. Kaip teigiama spaudoje, karinėse pratybose taip pat dalyvavo Azerbaidžanas, Alžyras, Armėnija, Baltarusija, Indija, Kazachstanas, Kirgizstanas, Kinija, Laosas, Mongolija, Mianmaras, Nikaragva, Sirija ir Tadžikistanas³⁹.

Svarbūs „Vostok-2022“ pratybų aspektai:

- f) a) Nors Indijos dalyvavimas Rusijos rengiamose karinėse pratybose nėra naujiena (Indija dalyvavo „Zapad-2021“), tačiau, turint omenyje reikšmingai pasikeitusią geopolitinę situaciją, Indijos sprendimas dalyvauti šių metų pratybose reiškia ir politinę žinutę apie Rusijos ir Indijos santykius nepaisant karo Ukrainoje.
- g) b) Rusijos karinėse pratybose pirmą kartą koordinuotai dalyvavo Kinijos išlaisvinimo armijos sausumos, laivyno ir oro pajėgos (o ne atskiri daliniai). Tai rodo didėjančią bendradarbiavimą ir koordinavimą saugumo srityje.

Rugsėjo 15 d., iškart po „Vostok-2022“, Maskva paskelbė, kad Kinija ir Rusija rengia bendras jūrų patruliavimo pratybas Ramiajame vandenyne, per kurias vyks taktiniai manevrai ir pratybos su artilerija ir sraigtasparniais⁴⁰. Pirmas tokio tipo bendras abiejų šalių patruliavimas vyko 2021 m.

Pietryčių Azijos apžvalga

Regiono reakcija į N. Pelosi vizitą Taivane

Regioną vienijančiai Pietryčių Azijos šalių asociacijai (Association of Southeast Asian Nations – ASEAN) pastangos balansuoti tarp Kinijos ir JAV tampa vis didesniu iššūkiu. Atskirose srityse reikšmingai išsiskiriantys šalių narių interesai lemia atsargias ASEAN reakcijas, kaip ir dėl karo Ukrainoje. Vis dėlto reakcija į N. Pelosi vizitą Taivane parodė, kad palaikyti balansą tarp Kinijos ir JAV tampa vis sunkiau. N. Pelosi vizitas

sukėlė nerimą Pietryčių Azijos šalims, kurios yra pačiame intensyvėjančių Kinijos ir JAV varžybų regione sukuryje. Nors ASEAN reakcija į N. Pelosi vizitą buvo neutrali (pareiškime pats vizitas net nebuvo paminėtas), šalys nedelsdamos pabrėžė savo paramą „vienos Kinijos“ politikai, taip parodydamos svarbą, kurią teikia ekonominiams santykiams su Kinija.

N. Pelosi vizitas sutapo su liepos 30–rugsėjo 6 d. Kambodžoje vykusiu 55-uju ASEAN užsienio reikalų ministrų susitikimu, kuriame taip pat dalyvavo JAV valstybės sekretorius Antony Blinkenas ir Kinijos užsienio reikalų ministras Vangas Ji. Nors anksčiau prognozuota, kad didžiausias dėmesys bus skiriamas Mianmaro krizei, netikėtai N. Pelosi vizitas iš esmės pakeitė susitikimo akcentus. Renginyje Kinijos užsienio reikalų ministras nepraleido progos griežtai sureaguoti į šį vizitą, smerkdamas JAV veiksmus kaip „tiesioginę provokaciją“ ir pavadindamas šalį „didžiausia taikos Taivano sąsiauryje naikintoja ir didžiausia problemų regiono stabilumui kėlėja“⁴¹. Kalbėdamas apie patį vizitą, Vangas Ji pavadino jį „protu nesuvokiamu, neatsakingu ir visiškai neracionaliu veiksmu“. A. Blinkeno tonas buvo kiek švelnesnis: savo kalboje JAV valstybės sekretorius patikino, kad JAV ir toliau laikosi „vienos Kinijos“ politikos, ir pabrėžė, kad Vašingtonas visais kanalais stengiasi susisiekti su Pekinu ir sumažinti įtampą⁴². Vis dėlto ASEAN susitikimo metu įtampa tarp JAV ir Kinijos išliko: JAV ir Kinijos diplomatijos vadovai dvišaliu formatu nesusitikė, be to, kaip pranešė „Reuters“⁴³, Vangas Ji netikėtai išvyko iš ASEAN susitikimo vakarienės, kurioje, be regiono diplomatų, dalyvavo ir Antony Blinkenas bei Japonijos užsienio reikalų ministras Jošimasa Hajašis (Yoshimasa Hayashi).

Rugsėjo 3 d. ASEAN užsienio reikalų ministrai paskelbė bendrą pareiškimą dėl situacijos Taivano sąsiauryje – išreiškė susirūpinimą dėl regiono destabilizavimo. Pareiškime JAV nebuvo minimos, tačiau tai buvo akivaizdus atsakas į N. Pelosi vizitą Taivane. Siekiant atsiriboti nuo Taivano problemos, pareiškime buvo aiškiai pabrėžta, kad ASEAN šalys ir toliau be išlygų laikosi „vienos Kinijos“ politikos.

Regiono šalys taip pat išleido atskirus oficialius pareiškimus. Nors tonas ir akcentai skyrėsi, nė viename pareiškime nebuvo tiesiogiai reiškiamas teigiamas požiūris į N. Pelosi vizitą Taivane. Pavyzdžiui, Indonezija⁴⁴ paragino visas puses susilaikyti nuo provokacinių veiksmų ir pareiškė, jog ir toliau laikosi „vienos Kinijos“ politikos. Vietnamas⁴⁵, Malaizija⁴⁶, Tailandas⁴⁷ paskelbė panašius pareiškimus, kurie buvo atsargūs ir akcentuojantys „vienos Kinijos“ poli-

tikos laikymąsi. Bendrame regiono kontekste galima išskirti Filipinus, kurie dėl vis dar neišspręstų istorinių nesutarimų su Kinija yra labiau linkę stiprinti santykius su JAV⁴⁸. Kinijos spauda⁴⁹ pasinaudojo atsargia ASEAN šalių reakcija ir ją pateikė kaip vieningo Kinijos palaikymo įrodymą. Vis dėlto regiono ekspertai buvo kritiškesni: pavyzdžiui, Indonezijos mokslų instituto tyrėja Dewi Fortuna Anwar teigia, kad po vizito prasidėjusios agresyvesnės, nei įprasta, pratybos neturėtų stebinti, nes N. Pelosi vizitas yra „spjūvis Kinijai į veidą“, jis – „pavojingai provokacinis“ ir „įvykęs tuo metu, kai įtampa regione ir taip reikšmingai išaugusi“⁵⁰. Kiti ekspertai taip pat nerimauja, kad jei Kinija taps dar agresyvesnė, tai gali tapti postūmiu kitoms kaimyninėms šalims pradėti sparčiau ginkluotis ir didinti savo karinę galią.

Rusijos įtakos mažėjimas Pietryčių Azijoje

Kinijai ir JAV varžantis dėl įtakos regione, Rusija neretai būdavo įvardijama kaip trečioji žaidėja, siekianti didinti savo politinę ir ekonominę įtaką. Visgi karas Ukrainoje ir griežtos JAV ir kitų Vakarų šalių sankcijos privertė regioną bet kokius ryšius su Rusija vertinti daug atsargiau. ASEAN atvirai nepasmerkė Rusijos

veiksmų Ukrainoje, bet atskirų bloko šalių reakcija ir veiksmai buvo ryžtingesni. Tik Singapūras atvirai pasmerkė Rusiją ir prisidėjo prie Vakarų sankcijų, o kitų šalių realūs veiksmai skiriasi. Dalis šalių, nerimaudamos dėl potencialių padarinių (ypač dėl automatinio JAV sankcijų pritaikymo pagal CAATSA), reikšmingai sumažino prekybos su Rusija mastą, ypač karinėje srityje, kuri Rusijos santykių su regionu kontekste visada buvo itin svarbi. Pavyzdžiui, dvi didžiausios ASEAN narės, Indonezija⁵¹ ir Filipinai⁵², atšaukė rusiškos ginkluotės užsakymus. Vietnamas, tradiciškai palaikantis artimus ryšius su Rusija, siekia išlaikyti dvišalės prekybos ir investicijų mastą tose srityse, kurios nėra įtrauktos į sankcijų paketus⁵³.

Rugsėjo 5–8 d. Vladivostoke vykusio Rytų ekonomikos forumo metu surengtas Rusijos ir ASEAN verslo dialogas signalizavo, kad Rusija „žengimo į Rytus“ politikai ima skirti dar didesnę dėmesį. Rusijos prekybos ir pramonės rūmų vadovas Sergejus Katyrinas akcentavo dviženklį pastarųjų metų ASEAN ir Rusijos prekybos augimą (2021 m. prekyba augo 27,5 proc. ir pasiekė 20 mlrd. JAV dolerių) ir prekybos potencialą⁵⁴. Vis dėlto dauguma Pietryčių Azijos šalių nenori bloginti santykių su JAV – 2021 m. ASEAN ir JAV prekybos vertė siekė 441 mlrd. JAV dolerių⁵⁵. Todėl tikimybė, kad ASEAN šalys prisidės prie Rusijos ekonomikos gelbėjimo, yra itin maža...

Šaltiniai

1. Xinhua News, „Meeting of CPC Central Committee Political Bureau proposes convening 20th CPC National Congress on Oct. 16 in Beijing“, 2022. <https://english.news.cn/20220830/e3ede2ba6e9f4de6b9eebe30603b51e4/c.html>
2. Knight, E., Osman, R., „All Eyes on the Chinese Communist Party Congress: A Guide for Western Policymakers“, Tony Blair Institute for Global Change, 2022. <https://institute.global/policy/all-eyes-chinese-communist-party-congress-guide-western-policymakers>
3. BBC News, „Covid in China: Chengdu lockdown after outbreak“, 2022. <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-62751295?xtor=AL-72-%5Bpartner%5D-%5Byahoo.north.america%5D-%5Blink%5D-%5Bnews%5D-%5Bbizdev%5D-%5Bisapi%5D>
4. Reuters, „Prominent Chinese commentator urges COVID experts to ‘speak out’“. 2022. <https://www.reuters.com/world/china/prominent-chinese-commentator-urges-covid-experts-speak-out-2022-09-25/>
5. Xinhua News, „Zhonggong Zhongyang zhengzhi ju zhaokai huiyi“ [KKP CK politinis biuras surengė posėdį], 2022. http://www.news.cn/politics/leaders/2022-07/28/c_1128871681.htm?mc_cid=53932afad9&mc_eid=627c47469b
6. Xinhua News, „Xi addresses the meeting celebrating the 25th anniversary of Hong Kong's return to the motherland and the inaugural ceremony of the sixth-term government of the Hong Kong Special Administrative Region“, KLR Valstybės Taryba, 2022. http://english.www.gov.cn/news/topnews/202207/02/content_WS62bf8de6c6d02e533532d147.html
7. Burns, J., „Study sessions on Xi Jinping's Hong Kong speech – all performance, no action?“, *Hong Kong Free Press*, 2022. <https://hongkongfp.com/2022/07/31/study-sessions-on-jinping-xis-hong-kong-speech-all-performance-no-action/>
8. Lau, C., Wong, N., „Beijing renews pledge to adopt ‘one country, two systems’ for Taiwan, calls principle ‘resounding success’ in Hong Kong“, *South China Morning Post*, 2022. <https://www.scmp.com/news/hong-kong/article/3188457/beijing-renews-pledge-adopt-one-country-two-systems-taiwan-calls>
9. Taipei Times, „Majority support ‘status quo’, poll shows“, 2022. <https://www.taipeitimes.com/News/taiwan/archives/2021/11/21/2003768230>
10. Mainland Affairs Council of the ROC, „MAC News Briefing Feb 25, 2002“, 2002. https://www.mac.gov.tw/en/News_Content.aspx?n=C4319C691F14B564&sms=F6A174A7F58D9580&s=093EFBDD53CC0307
11. OHCHR, „Statement by UN High Commissioner for Human Rights Michelle Bachelet after official visit to China“, The United Nations, 2022. <https://www.ohchr.org/en/statements/2022/05/statement-un-high-commissioner-human-rights-michelle-bachelet-after-official>
12. Farge, E., „China seeks to stop UN rights chief from releasing Xinjiang report – document“, *Reuters*, 2022. <https://www.reuters.com/world/china/exclusive-china-seeks-stop-un-rights-chief-releasing-xinjiang-report-document-2022-07-19/>
13. OHCHR, „OHCHR Assessment of human rights concerns in the Xinjiang Uyghur Autonomous Region, People's Republic of China“, The United Nations, 2022. <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/2022-08-31/22-08-31-final-assesment.pdf>
14. Farge, E., „China ambassador: U.N. report on Xinjiang has ‘closed door of cooperation’“, *Reuters*, 2022. <https://www.reuters.com/world/china/china-ambassador-un-report-xinjiang-has-closed-door-cooperation-2022-09-09/>
15. Kinijos ambasada Australijoje, „Waijiao bu huiying lianheguo xinjiang renquan baogao: wanquan feifa, wuxiao“ [Užsienio reikalų ministerijos atsakas į JT pranešimą apie žmogaus teises Sindziange: visiškai neteisėtas ir negaliojantis], 2022. https://mp.weixin.qq.com/s?__biz=MzA5MTIzNjYwNg==&mid=2649772830&idx=2&sn=c440a7f36b7da26a83a470859d11c78&chksm=887b828fbf0c0b99ac12ab345395bedb642cecfb3d105a1e98c90881e89fed8e5c9a654b3434&scene=27
16. Global Times, „GT investigates: What's behind OHCHR so-called Xinjiang ‘report’?“, 2022. <https://www.global-times.cn/page/202209/1274613.shtml>
17. KLR užsienio reikalų ministerija, „President Xi Jinping Speaks with US President Joe Biden on the Phone“, 2022. https://www.fmprc.gov.cn/eng/zxxx_662805/202207/t20220729_10729593.html

18. Reuters, „Website of Taiwan's Presidential Office Receives Overseas Cyber Attack – Source“, 2022. <https://www.usnews.com/news/world/articles/2022-08-02/website-of-taiwans-presidential-office-receives-overseas-cyber-attack-source>
19. Yang, Y.T., Liu, T.H., „Pelosi in Taiwan: China bans imports of over 100 brands“, *Taipei Times*, 2022. <https://www.taipeitimes.com/News/taiwan/archives/2022/08/03/2003782894>
20. McDonald, J., „China blocks some Taiwan imports but avoids chip disruptions“, *ABC News*, 2022. <https://abc-news.go.com/International/wireStory/china-blocks-taiwan-imports-avoids-chip-disruption-87858952>
21. The Economist, „China sends missiles flying over Taiwan“, 2022. <https://www.economist.com/china/2022/08/04/china-sends-missiles-flying-over-taiwan>
22. U-Jin, A. A., Suorsa, O. P., „The ‘New Normal’ in PLA Incursions Into Taiwan's ADIZ“, *The Diplomat*, 2022. <https://thediplomat.com/2022/09/the-new-normal-in-pla-incursions-into-taiwans-adiz/>
23. CNA English News, „17 Chinese planes cross Taiwan Strait median line: MND“, 2022. <https://focustaiwan.tw/cross-strait/202209100020>
24. Davidson, H., „The Pelosi effect: foreign delegations queue up to visit Taiwan in defiance of China“, *The Guardian*, 2022. <https://www.theguardian.com/world/2022/aug/27/the-pelosi-effect-foreign-delegations-queue-up-to-visit-taiwan-in-defiance-of-china>
25. Blablova, V., Šebok, F., „Tracking EU visits to Taiwan“, *CHOICE*, 2022. <https://chinaobservers.eu/tracking-eu-visits-to-taiwan/>
26. TASS, „Envoy says US to face crushing defeat if it interferes with China's domestic goals“, 2022. <https://tass.com/world/1491979>
27. Kremlins, „Meeting with PRC President Xi Jinping“, 2022. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/69356>
28. KLR užsienio reikalų ministerija, „President Xi Jinping Meets with Russian President Vladimir Putin“, 2022. https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/202209/t20220915_10766678.html
29. Yang, S., Chu, D.Y., „China, Russia to strengthen cooperation on the way to a ‘multipolar worlds’“, *Global Times*, 2022. <https://www.globaltimes.cn/page/202209/1274853.shtml>
30. KLR užsienio reikalų ministerija, „President Xi Jinping Makes a State Visit to the Republic of Kazakhstan“, 2022. https://www.fmprc.gov.cn/eng/zxxx_662805/202209/t20220915_10766191.html
31. KLR užsienio reikalų ministerija, „President Xi Jinping Arrives in Samarkand to Begin State Visit to Uzbekistan and Attend the 22nd Meeting of the Council of Heads of State of the Shanghai Cooperation Organization“, 2022. https://www.fmprc.gov.cn/eng/zxxx_662805/202209/t20220915_10766231.html
32. Renmin Wang, „Duoguo renshi renwei shanghai hezuo zuzhi zhanxian qianga shengmingli qidai Xi Jinping zhuxi fangwen hasakesitan he wuzibiekesian“ [Žmonės iš daugelio šalių tiki, kad Šanchajaus bendradarbiavimo organizacija rodo stiprų gyvybingumą ir laukia prezidento Si Dzingingo vizito į Kazachstaną ir Uzbekistaną], 2022. <http://politics.people.com.cn/n1/2022/0914/c448275-32525989.html>
33. Guangming Wang, „Shanghe Shijian jijiang kaiqi! Zhexie zhishi dian ni yinggai zhangwo“ [Netrukus prasidės ŠBO laikas! Turite žinote šiuos aspektus], 2022. <https://m.gmw.cn/baijia/2022-09/13/36021504.html>
34. Ganapathy, N., Wei, A.C., „No Xi-Modi at summit indicates ties between countries still strained“, *The Straits Times*, 2022. <https://www.straitstimes.com/asia/south-asia/no-xi-modi-xi-meeting-a-sign-india-china-ties-still-far-from-being-normalised-analysts>
35. Nikkei Asia, „Turkey's Erdogan targets joining China-led SCO: media“, 2022. <https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/Turkey-s-Erdogan-targets-joining-China-led-SCO-media>
36. Pantucci, R., Peterson, A., „Turkey: Abandoning the EU for the SCO?“, *The Diplomat*, 2022. <https://thediplomat.com/2013/02/turkey-abandoning-the-eu-for-the-sco/>
37. BelTA, „Decision to launch procedure for Belarus' accession to SCO adopted at Samarkand summit“, 2022. <https://eng.belta.by/politics/view/decision-to-launch-procedure-for-belarus-accession-to-sco-adopted-at-samarkand-summit-153155-2022/>
38. Japonijos gynybos ministerija, „Defense of Japan 2022“, 2022. https://www.mod.go.jp/en/publ/w_paper/wp2022/DOJ2022_EN_Full_02.pdf

39. Teslova, E., „Putin attends Vostok-2022 military drill in Russia's Far East“, *Anadolu Agency*, 2022. <https://www.aa.com.tr/en/world/putin-attends-vostok-2022-military-drill-in-russias-far-east/2678205>
40. Reuters, „Russia and China hold joint naval patrols in the Pacific, Moscow says“, *South China Morning Post*, 2022. <https://www.scmp.com/news/china/military/article/3192560/russia-and-china-hold-joint-naval-patrols-pacific-moscow-says>
41. KLR užsienio reikalų ministerija, „Wang Yi: Resolutely Push Back the Blatant Provocation and Political Gamble by the United States“, 2022. https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/wjbz_663308/activities_663312/202208/t20220805_10735062.html
42. Venzon, C., „China foreign minister slams Pelosi's Taiwan trip in ASEAN meet“, *Nikkei Asia*, 2022. <https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/China-foreign-minister-slams-Pelosi-s-Taiwan-trip-in-ASEAN-meet>
43. Reuters, „China foreign minister walks out moments before ASEAN meeting gala dinner“, 2022. <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/china-foreign-minister-walks-out-moments-before-asean-meeting-gala-dinner-2022-08-04/>
44. Tanamal, Y., „Indonesia calls for de-escalation after Pelosi's Taiwan visit“, *The Jakarta Post*, 2022. <https://www.thejakartapost.com/world/2022/08/03/indonesia-calls-for-de-escalation-after-pelosis-taiwan-visit.html>
45. The Star, „Vietnam calls for restraint from all parties in Taiwan situation“, 2022. <https://www.thestar.com.my/aseanplus/aseanplus-news/2022/08/03/vietnam-calls-for-restraint-from-all-parties-in-taiwan-situation>
46. The Malay Mail, „At Asean meet, Malaysia urges all concerned parties to address tension in Taiwan Strait very carefully“, 2022. <https://www.malaymail.com/news/malaysia/2022/08/03/at-asean-meet-malaysia-urges-all-concerned-parties-to-address-tension-in-taiwan-strait-very-carefully/20885>
47. The Nation, „Thailand calls for restraint amid tensions in Taiwan strait“, 2022. <https://www.nationthailand.com/in-focus/40018485>
48. Tomacruz, S., „Marcos meets Blinken, says PH-US ties crucial amid Taiwan tension“, 2022. <https://www.rappler.com/nation/marcos-jr-meeting-us-secretary-state-antony-blinken-august-6-2022/>
49. Zhao, Y.S., Wan, H.Y., „Pelosi's 'reckless' Taiwan visit keeps SE Asian countries on tenterhooks“, *Global Times*, 2022. <https://www.globaltimes.cn/page/202208/1272140.shtml>
50. Siow, M., „Beijing's war games in Taiwan after Pelosi's trip spark concerns in South China Sea“, *South China Morning Post*, 2022. <https://www.scmp.com/week-asia/politics/article/3187774/beijings-war-games-taiwan-after-pelosis-trip-spark-concerns>
51. Yeo, M., „Indonesia gives up on Russian aircraft purchase, instead turning to US and French options“, *Defense News*, 2021. <https://www.defensenews.com/air/2021/12/22/indonesia-gives-up-on-russian-aircraft-purchase-instead-turning-to-us-and-french-options/>
52. Gomez, J., „Fearing US Sanctions, Philippines Scraps Russian Helicopter Deal“, *The Diplomat*, 2022. <https://thediplomat.com/2022/07/fearing-us-sanctions-philippines-scraps-russian-helicopter-deal/>
53. Nhan Dan, „Vietnam and Russia work to remove obstacles“, 2022. <https://en.nhandan.vn/vietnam-and-russia-work-to-remove-obstacles-post116442.html>
54. Abbasova, V., „Russia Seeks Closer Ties with ASEAN amid Western Sanctions“, *Caspian News*, 2022. <https://caspiannews.com/news-detail/russia-seeks-closer-ties-with-asean-amid-western-sanctions-2022-9-7-0/>
55. Heydarian, R., „Southeast Asia will not be Russia's lifeline“, *Nikkei Asia*, 2022. <https://asia.nikkei.com/Opinion/Southeast-Asia-will-not-be-Russia-s-lifeline>

